

hooge God nog zijn God werd; zonder dat de ziel 't nog als in hartstocht uitroep: God heb ik lief.

Liefde voor God, in het gemeen genomen, is nog veelzins liefde voor de idee van God, liefde voor de Fontein des Levens, voor de Bron van alle goed, voor den Wachter Israels die nooit sluijmt, voor Hem, die wat ook wilsch, blijft in alle eeuwigheid.

Maar als het uit de ziel weerklinkt: God heb ik lief! dan wordt die idee, dan wordt het begrip, dan wordt het wezen van het Eeuwige Wezen *verpersoonlijkt*. Dan wordt die God een *Herder* die ons leidt, een *Vader* die ons geestelijk genereert, een *Bonds God* met Wien we in bond staan, een *Vriend* die ons zijne vriendschap biedt, een *Heer*, in Wiens dienst we staan, de God onze *vertrouwens*, niet meer alleen God, maar onze God.

Zoo kunt ge lange jaren, in het gemeen, liefde voor God hebben gehad, maar zonder dat ge God nog kent.

Dat kennen van God komt eerst, als de liefde voor God een *persoonlijk* karakter begint aan te nemen; als ge voor het eerst op uw levens weg God ontmoet hebt; als de Heere u een *Ik* tegenover u *ik* is geworden; zoo God en gij in een bewuste, levende, persoonlijke, bijzondere betrekking zijt getreden.

Hij uw Vader, gij zijn kind.

Niet maar één van de kinderen Gods, neem, maar *zijn* kind op een eigen wijs, in een persoonlijk verband, weer anders dan andere kinderen Gods.

De *intimste* gemeenschap die zich in hemel of op aarde denken laat.

Hij uw Vader, uw Herder, uw Zielsvriend en uw God!

Wie daar nog niet toe kwam, verstaat dit niet. Het gaat dieper dan lijf gaat. Maar toch, zoo hij vroom van zin is, beseft hij bij het hooren toch, dat kon ook hij tot zulk een liefde komen, zijn liefde inniger zou zijn, dan wat hij nu voelt.

Het zegt hem, dat hij nog iets mist. Het kan het verlangen ernaar in hem wakker roepen. Hemwee in hem doen geboren worden naar wat zoo schoon zou zijn, als hij 't bezat.

En dat heimwee kan voorbereiden op hooger. Want als het tot een *ontmoeting* met God zal komen, gaat het van beide zijden. God komt tot hem, en hij komt tot God. Eerst van verre. Dan al naderbij. Tot eindelijk alle afstand wegvalt. En dan is de *ontmoeting* er. Een oogenblik van nooit uit te spreken volzaligheid.

En dan, maar ook dan eerst, komt het *nabij*. Want in dat *nabij*, in dat "het is mij goed nabij God te wezen," daarin ligt het.

Ook wie tot dit geheimnis nog niet inging, kan wel meelangen: Het is mij goed, mijn zaligst lot, nabij te wezen bij mijn God! maar hij vat het nog niet. De keurige berijmer van Psalm 73 die vatte het wel, en de zong daarom dat in zulk een *nabij* God te wezen het "*saligst*" lot is.

Maar daar zingt men dan overheen, en bedoelt een algemeen *vrane* stemming, zonder de vonk diep innigste, intimste, meest persoonlijke liefde in het eigen hart te voelen branden. Aanbidding, bewondering, inroeping van genade, maar de verkleefdheid der liefde nog niet.

Nabij is vlak bij God, zodat u oog Hem ziet, uw hart Hem gewaar wordt, uw oer Hem hoort, en al wat duwer scheide, wegvallt.

Nabij op één van deze twee wijzen: of door dien gij u als opgetrokken voelt in de hemelen, of doordien u uw God uit die hemelen nederdaalde, en u opzocht waar gij zijt, in uw verlatenheid, in uw kruis, of bij levensvreugde, die uw deel werd.

Dat "*nabij*," het spreekt uit, dat er, o, zoo veel is, dat scheiding waardoor gij dan uw God maakt. Zoo overveel, waardoor gij dan weer alleen staat, eenzaam zijt, en u verlaten gevoelt, doordien uw God weer van u weg is, of gij weg zijt van uw God. Maar dat ge daar geen rust bij hebt, dat ge dit niet uit kunt houden. Dat dan alles weer in u naar Hem trekt. Tot wat scheide, weer wegvallt. En dan komt de ontmoeting weer, dan is Hij weer *nabij* u gekomen, en weet gij weer *nabij* uw God te wezen.

En dan is er weer dat zalige. Dat zalige waar niets boven gaat. Het is dan weer *goed*, o, zoo boven alles *goed*, van weer *nabij* te wezen bij uw God.

Een zaligheid hier slechts bij oogenblikken genoten.

En dan blijft nog de *gelukszaligheid* in het eeuwig leven, als dat "*nabij* uw God" voor altoos zal wezen.

Eeuwiglijk nabij Hem in het Vaderhuis.

Wreed is, zoals de wereld u daarbij den voet dwars zet.

Het was de weg niet, en het zal nooit de weg zijn, maar ge verstaat toch wat er omging in de ziel van wie de wereld ontvluchtte om in de kluis of in de hermitage zich terug te trekken, om niet gedurig weer van de gemeenschap met God te worden afgetrokken.

Het zou de weg hebben kunnen zijn, zoo wie de wereld uitging, de werldachter had kunnen laten. Maar we dragen de wereld in ons hart. Ze gaat mee, omdat de zonde meegaat, en de zonde gaat mee, omdat geen kluis zoo dicht, en geen plek in het woud zoo afgelegen is, of satan weet er in door te dringen.

Bovendien, dat zich afschutten van de wereld om nabij God te zijn, is op aarde reeds willen afwijken wat eerst in het Vaderhuis ons deel kan zijn. Het is zoo, veel ontloopt men. Veel ijdellijk ziet het oog niet meer. Maar het bestaan wordt onnatuurlijk. Het leven krimpt in. Het menselijke wordt tot zoo kleine afmetingen herleid. Er is geen taak, geen roeping, geen inspanning van alle krachten meer. De strijd wordt ontweken, en daarom toeft de overwinning in het hooren.

Nabij God hier op aarde te zijn, schenkt juist dan de hoogste zaligheid, zoo het door gezet is tegen zonde en wereld in, een oase in de woestijn van het leven. En juist zij, tegen wie de wereld zich het wreedst heeft gekeerd, om ze van God af te trekken, hebben het hoogste verworven, als ze de niettegenstaande, ten spijt van dat alles, en tegen het woelen der wereld in, telkens weer tot die ontmoeting met hun God gekomen zijn. Jacob bij Pniel. Mozes op Horeb. David toen Simei hem vloekte. Paulus toen het volk tegen hem te hoop liep.

Midden in de worsteling, en dan nabij God te wezen, dat is de zaligheid.

Of ook buiten de worsteling met wereld of zonde of satan, als de wolven zich boven uw levenslot aantrekken, en wonde op wonde door row in uw hart wordt geslagen, en de vagebommel liegt en de wijnsot zijn vrucht niet geeft, dan van vreugde met Habakuk in zijn God opspringen, omdat Gods zalige na-

bijheid dan meer dan in vreugde wordt genoten, — aldus is de les der historie door alle eeuwen geweest.

Niet toen David rijk in zijn paleis zich zelf behaagde, maar toen Saul hem met den dood naart, zong hij zijn beste lied voor God.

Maar wreed blijft de wereld. Zelfs neemt haar wreedheid steeds fijner, en in die verfijning steeds pijnlijker vorm aan.

Voor hen bleef er in het leven nog zooveel, dat aan het heilige herinnerde, als vanzelf aan hooger denken deed, en de eeuwigheid voor ons opriep.

Maar nu heeft dat alles uit. Schier niets in het uitwendig leven houdt de heugenis van het hoog, en heilige, en eeuwig levendige voor de ziel. Alle hemelsche weerglans is in het openbare leven uitgedoofd. Geen klok wordt meer geluid. Geen biddag meer uitgeschreven. Van God mag niet meer gesproken worden. Geen *momenta mors* wijst u meer op uw sterfen. Zelfs onze graven worden wandelparken. En wat luide weerklinkt, is veeleer spot met het heilige.

Wat in gesprek en in geschrift den hoogen toon houdt, is dat de hemel niet verder dan de starren gaat, dat het uit is als we sterfen, en dat het leven zonder God nog wel zoo welig tiert, als een leven in de vreeze des Heeren.

En dat van God ontdoen in het publieke leven, werpt zich als een stroom tusschen u en God en uw godvrezend hart. Het spant uw geloof zooveel sterker, als ge, tegen dien stroom in, toch aan uw God wilt vasthouden.

Voorval voor de jongeren onder ons, voor onze lieve kinderen, is die nieuwmodische wreedheid der wereld zoo uiterst gevaarlijk.

Toch moet gehouden!

God weet dat, en Hij in zijn eeuwig ontferming zal iets dichter, iets nader, iets sneller naar u en naar uw lievelingen toekomen, opdat ge toch ook zoo, met hen, *nabij* uw God moogt wezen.

Maar dan ook met geen halfheid vrede genomen.

Meer dan ooit zal de vage liefde voor een God, die u *verre* bleef, u in den steek laten.

Wat alleen reddend kan, is het ingaan tot dat innige leven, dat juben kan: "*God heb ik lief*," en niet van verre bleef, maar doordringt tot *nabij*, tot vlak *nabij* uw God, in de persoonlijke ontmoeting van uw ziel met den Eeuwige.

Amsterdam, 22 Sept. 1905.

Een Roomsche Hoogeschool.

Het plan om een Roomsche Universiteit te stichten, wordt ook onzerzijds met ingenuïteit begroet.

Reeds lang kiemde de gedachte, maar tot een beslist initiatief kwam het nog niet. Even als ten onzent, waren ook onze Roomsche landgenooten verdeeld ten opzichte van het vraagstuk, hoe het best de invloed van de ongeloopte wetenschap op de studenten kon gebroken worden.

Eenerzijds hield men vast aan de Rijkshoogescholen, en wachte men alle heil van aanvullingsprofessoraten. De Roomsche studenten werden in verenigingen samengebracht; een eigen orgaan voor deren studentenbond werd in het leven geroepen; door retraites werd het geloofleven versterkt. En de benoeming van den welsprekenden verdediger der Theomistische filosofie aan Amsterdam's Gemeentelijke Universiteit, scheen genoegzaam tegengif te bieden tegenover de verleiding der materialistische wetenschap.

Maar aan de andere zijde werd diep gevoeld, dat dit alles uitnemend was als tijdelijk hulpmiddel, maar op den duur niet bevredigend kon. En steeds luider werden de stemmen, die riepen om een Universiteit op Roomschen grondslag, waar de kracht gezocht werd, niet in het toedienen van tegengif, maar in het opbouwen van de wetenschap in haar geheel op den wortel des geloofs.

In die worsteling der meeningen, heeft thans het episcopaat partij gekozen. Door de Radboudstichting in het leven te roepen, is de eerste stap gedaan, die tot oprichting eener Roomsche Hoogeschool leiden zal. En wie de rijke hulpbronnen kent, waarover onze Roomsche landgenooten beschikken kunnen, twijfelt niet, of de stichtingsomvang van f 3000 zal straks verduidelijkt zijn.

Dat een enkel orgaan der Roomsche pers daarbij ietwat smalend afgaf op de kleine kracht, waarmee de Vrije Universiteit begonnen moest, deert ons niet. Gelukt het onze Roomschen landgenooten, om terstond met een volledig stel hoogleraren voor alle faculteiten, en een stichtingskapitaal van ettelijke miljoenen, op te treden, dan zal ons dit te liever zijn. Niets versterkt meer de kracht van het bijzonder Hooger Onderwijs, dan de hooge positie, de wetenschappelijke naam en de uitnemende middelen, waarover een Vrije Universiteit beschikken kan.

Gevaar van zulk een Roomsche Universiteit voor het Protestantisme duchten we niet. Integendeel. Wanneer aan onze Rijkshoogescholen een aantal bekwaame Roomsche hoogleraren optraden, zou het gevaar veel grooter zijn, dat menig door de indifferente wetenschap onbevredigde student onder de hekking van het Roomsche geloof kwam. Terwijl aan een Roomsche Hoogeschool uiteraard alleen Roomsche studenten zullen gaan studeren.

Bovendien, het antipapisme, dat in Rome alleen den vijand ziet, miskent de werkelijke verhoudingen. De statistiek wijst het elk jaar met onwederigbare cijfers uit, dat de aanwas der Roomsche bevolking het algeest tegenover de Protestantsche. Wat tot ernstige bezorgdheid aanleiding geven moet is niet het klimmen van Rome's invloed, maar het veldwinnen in steeds breeder rijen van ons volk van den geest, die met alle geloof en alle kerk gebroken heeft.

In den strijd tegen dien geest des ongehoofs achten we dat een Roomsche Universiteit ons goede diensten bewijzen kan. Reeds

nu levert de Roomsche wetenschap in het buitenland door uitnemende werken over filosofie, over economie, over natuurstudie enz. den geloovigen Protestant menig kostelijke wapen. De stichting eener Roomsche Universiteit in ons land zal in dat opzicht de Christelijke wetenschap in het algemeen te stade komen.

En voorzover anderzijds door zulk een Roomsche Hoogeschool de antithese scherper in het licht zal treden, die Rome en ons scheidt, kunnen we ook daarin geen nadeel zien. Het zal ons Protestanten dwingen onze beginselen scherper te belijnen, de toepassing der beginselen juist te formuleeren, ons helderder rekenschap te geven van ons eigen standpunt.

Moge de dag daarom niet verre zijn, dat de Radboudstichting ons een Vrije Roomsche Universiteit brengt.

Amende honorable.

Da. Eringa van Woerden erkent thans in de *Gerreformeerde Kerk*, dat hij in zijn uitdrukkingen te heftig is geweest.

Al kon deze erkenning ruiterlijker en openhartiger zijn geweest, toch verblijdt het ons dat deze retractatie kwam. Broeder-tuist is altoos smartelijk. Maar ze is te smartelijk, wanneer alle krachten behooren verenigd te worden om den gemeenschapspeilken vijand te keeren.

Het verschil, dat ons en de Hoedemakerssche fractie scheidt op kerkelijk en politiek terrein, behoeft niet verboden te worden. Waar het moet, dient beginsel tegenover beginsel gesteld te worden. En hoe zuiverder de lijnen getrokken worden, hoe meer dit tot opklaring en opheldering dienen zal.

Maar bij dat verschil mag toch nooit vergeten worden, dat er eenheid is in den wortel.

Wie al zijn pijlen afschiet op den dissenterenden broeder, verzwakt de positie van ons Christelijk volksdeel en werkt de overheersching van het liberalisme op kerkelijk en staatkundig gebied in de hand.

De nieuwe redactie der Kerkenorde.

De wijziging, die onze Kerkenorde op de Utrechtsche Synode onderging, moge wel grootendeels daarin bestaan hebben, dat verouderde en in onbruik geraakte artikelen meer in overeenstemming zijn gebracht met den werkelijken gang van ons kerkelijk leven, maar dit neemt toch niet weg, dat het voor al onze Kerken van belang is te weten, hoe de nieuwe redactie van onze Kerkenorde luidt.

De Synode heeft daarom aan deputaten opgedragen bij de uitgave der Acta den thans officieel vastgestelden tekst der Kerkenordening te voegen met een kort woord van toelichting, waarom in enkele artikelen verandering is aangebracht.

Al mag van de activiteit dezer deputaten en van de scribae der Synode verwacht worden, dat de Acta spoedig in het licht zullen verschijnen, toch gaat hier altoos eenige tijd mee verloren, en voor de Kerken is het van belang reeds nu te weten onder de viguer van welke bepalingen zij leven.

Het is daarom, dat wij die artikelen der Kerkenordening die gewijzigd zijn, hier laten volgen. De niet genoemde artikelen zijn onveranderd gebleven. Stelt men dus in plaats van de hier genoemde artikelen den nieuwen tekst, door de Synode vastgesteld, dan heeft men de thans geldende Kerkenordening geheel.

De veranderde artikelen zijn de volgende:

ART. IV.

De wettelijke beroeping dergenen, die tevoren in den dienst niet geweest zijn, zoowel in de steden als ten platten land, bestaat:

Ten eerste, in de *verkiezing*, dewelke na voorgaande geboden geschieden zal door den Kerkeraad en de Diakenen, met onderhanding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is, en van de kerkelijke ordinantie, dat alleen diegenen voor het eerst tot den Dienst des Woords kunnen beroep worden, die door de Classe, waarin zij wonen, praeparatoir geëxamineerd zijn; en voorts in Kerken met niet meer dan een Dienaars ook met advies van de Classe of van den hertoe door de Classe aangewezen consulent, waar zulks tot nog toe gebruikelijk is geweest.

Ten andere, in de *examinatie* of ontleedkundig beide der leer en des levens, dewelke staan zal bij de Classe, aan welke de beroeping ter approbatie is voor te stellen, en geschieden zal ten overstaan van de gedeputeerden der particuliere Synode of eenige derzelve.

Ten derde, in de *approbatie* en goedkeuring van de lidmaten der Gerreformeerde gemeente van de plaats, wanneer, de naam des Dienaars den tijd van veertien dagen in de Kerk bekend zijnde, geen hindernis daartegen komt.

Ten laatste, in de openlijke *keuring* voor de gemeente, dewelke met behoorlijke stipulatiën en afzettingen, vermaningen en gebod en oplegging der handen van den Dienaars, die de bevestiging doet (en van de andere dienaars, die mede tegenwoordig zijn), toegaan zal, naar het Formular daarvan zijnde.

ART. V.

Nopens die Dienaars, die nu alreeds in den Dienst des Woords zijnde tot een andere gemeente beroepen worden, zal desgelijks zodanige beroeping geschieden, zoowel in de steden als ten platten land, door den Kerkeraad en de Diakenen, met onderhanding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is, en van de generale kerkelijke ordinantie over de beroepbaarheid van hen, die buiten de Nederlandsche Gerreformeerde Kerk diende hebben, en over het meer dan eenmaal beroepen van denzelfden Dienaars in dezelfde vacature; in Kerken met niet meer dan twee Dienaars ook met advies van de Classe of van den hertoe

door de Classe aangewezen consulent, waar zulks tot nog toe gebruikelijk is geweest; en voorts in alle Kerken met approbatie van de Classe, aan welke de voorzede beroepenen vertoonden zullen godde kerkelijke attestatie van leer en leven, en met approbatie van de lidmaten der Gerreformeerde gemeente van de plaats, wanneer, de naam des Dienaars den tijd van veertien dagen haar voorgesteld zijnde, geen hindernis daartegen komt; waarna de beroepenen met voorgaande stipulatiën en geboden zullen bevestigd worden, naar het Formular daarvan zijnde.

ART. VII.

Niemand zal tot den Dienst des Woords beroepen worden, zonder dat men hem in een bepaalde plaats stelle, ten ware dat hij gezonden worde om hier of daar kerken te vergaderen.

ART. VIII.

Men zal geen schoolmeesters, handwerkslieden of anderen, die niet gestudeerd hebben, tot het predikambit toelaten, tenzij dat men verzeerd zij van hunne singuliere gaven, godzaligheid, ootmoedigheid, zedigheid, goed verstand en discretie, metzadels gaven van welsprekendheid. Zoo wanneer zodanige personen zich tot den Dienst presentieeren, zal de Classe hen (indien het de particuliere Synode goedvindt) eerst examineren, en naardat zij hen in het examen bevindt, hen een tijd lang laten in 't prive proponeeren, en dan voorts met hen handelen, zooals zij oordeelen zal stichtelijk te wezen, volgens de generale regeling, daarvoor door de Kerken vastgesteld.

ART. X.

Een Dienaars, eens wettelijk beroepen zijnde, mag de gemeente, aan welke hij verbonden is, niet verlaten, om elders een beroeping op te volgen, zonder bewilliging des Kerkeraads met de Diakenen, en met voorzet van de Classe, gelijk ook geene andere Kerk hem zal mogen ontvangen, eer hij wettelijke getuigenis zijns afscheids van de Kerk en Classe, waar hij ge diend heeft, verdoont hebbe.

ART. XI.

Aan de andere zijde zal de Kerkeraad als representeerende de gemeente, ook gehouden zijn haar Dienaars van behoorlijk onderhoud te voorzien, en hen niet uit hun dienst te ontslaan zonder kennis en approbatie van de Classe en van Deputaten der particuliere Synode.

ART. XV.

Het zal niemand geoorloofd zijn, den dienst zijner Kerk onderlatende of in geenen vasten dienst zijnde, hier en daar te gaan prediken buiten consent en autoriteit der Synode of Classe. Gelijk ook niemand in een andere Kerk enige predikatie zal mogen doen, of Sacramenten bedienen, zonder bewilliging des Kerkeraads van die Kerk.

ART. XIX.

De gemeenten zullen, voor zooveel noodig arbeiden, dat er studenten in de Theologie zijn, die door haar onderhouden worden.

ART. XX.

In de Kerken, waar personen zijn, die volgens Art. 8 bekwaam zijn geoordeeld om tot den Dienst des Woords te worden voorbereid, zal men tot hunne oefening het gebruik der propositiën kunnen instellen.

ART. XXII.

De Ouderlingen zullen door het oordeel des Kerkeraads en der Diakenen verkozen worden, volgens de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is; bij welke regeling het naar de gelegenheid van iedere Kerk vrij zal zijn, van tevoren de gemeentelieden in staat te stellen op geschikte personen de aandacht te vestigen, en voorts vrij zal zijn, voor de verkiezing zelve zooveel onderlingen, als er van nood is, aan de gemeente voor te stellen, om van diezelfde (en ware dat er eenig beletsel voorviel) gepropt beed en goedgekeurd zijnde, met openbare gebeden en stipulatiën bevestigd te worden, of een dubbel getal aan de gemeente voor te stellen om het door haar gekozen halve deel op dezelfde wijze in den dienst te bevestigen, volgens het Formular daarvan zijnde.

ART. XXVII.

De Ouderlingen en de Diakenen zullen naar plaatselijke regeling twee of meer jaren dienen, en alle jaar zal een evenredig deel afdoen. De afdoenden zullen door anderen vervangen worden, ten ware dat de gelegenheid en het profijt van eenige Kerk, bij de uitvoering van Art. 22 en 24, eenre herkiezing raadzaam maakten.

ART. XXXIII.

Die tot de samenkomsten afgezonden worden zullen hunne credentie-brieven en instructiën ontleend zijnde van degenen die ze zenden, medebrengen, en deze zullen alleen keurstemmen hebben, ten ware in zaken, die hunne personen of Kerken in het bijzonder aangaan.

ART. XXXVII.

In alle Kerken zal een Kerkeraad zijn bestaande uit de Dienaars des Woords en de Ouderlingen, dewelke, althans in de grotere gemeenten, ten minste alle weken eens te samen komen zullen, alwaar de Dienaars des Woords (of Dienaars zoo daar meerderen zijn, bij gebeurte) presideeren en de actie regelen zal.

(Wordt vervolgd.)

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door Da. HOUTZAGER: postmeester Alphen, van J. v. d. B. f 2.50; uit Zeist f 1.00 aan postzegels, gevonden in de Unie collectie; van den Heer G. G. Val star te Naaldwijk f 2.50 als gift in de Unie collectie gevonden. Vriendelijk verzoeken wij onze scholen te willen gedanken.

Namens het Bestuur,

D. HULLEMAN,

Kootwijk.

Penningmeester.

Uit de Pers.

Dat de indruk, dien de besluiten der Utrechtsche Synode maakten, zeer gunstig is geweest, blijkt uit het eenstemmig oordeel onzer kerkelijke pers.

Prof. Honig, die aanvankelijk den raad had gegeven, de zoogenaamde leergeschieden naar een volgende Synode te verwijzen, verklaart zich in de *Rechtspraak* dankbaar en voldaan over de beslissing, die aan deze Synode werd voorgesteld:

Tot mijne groote blijdschap heeft zich de Commissie van Praedivies in zake der leeraars' eisen bepaald tot een enkele algemeene uitspraak, maar is zij op de zaak ingegaan, en heeft zij aan de Synode een breed rapport aangeboden, waarin een korte verklaring over het supralapsarisme, de eeuwig rechtvaardigmaking, de onmiddellijke wedergeboorte en de onderstelde wedergeboorte bij den doop gegeven wordt. Ik durfde voor enkele weken niet hopen, dat dit geschieden zou. Men versta mij wel, ik twijfelde er geen oogenblik aan, of de groote meerderheid van de Afgevaardigden zou bereid zijn haar adhaars te geven aan een soortgelijke verklaring, als thans ontworpen is. Maar daarmee zou de begeerde vrede nog niet in onze kerken zijn weergekeerd. Wat wij behoeften, was een nitecsting, waarmede de Synode zich leest eenparig vereenigde. En nu vreesde ik, dat dit op dit oogenblik onbereikbaar zou zijn. Vandaar dat ik sprak van 't benoemen van Deputaten, die op de volgende Generale Synode rapport zouden uitbrengen. Dit denkbeeld vloosde bij mij dus in het geheel niet voort uit de overweging, dat ik in deze Synode minder vertrouwen stelde, noch uit de overtuiging, dat eerst nog meer licht diende ontstoken te worden over de aanhangige leergeschieden, maar alleen uit de vrees, dat de onmisbare eenstemmigheid door samenspreking tijds van de Synode niet zou worden verregen. Door 't leeraars' goedheid is echter deze vrees beschaamd. De Commissie van Praedivies ging op de leeraars' eisen in en kwam eenparig tot een conclusie.

Bij het opstellen der verklaring — een schoone naklank op de brochure's "Opleiding en Theologie" (waarvan Dr. Havink de steller was) — is het juiste standpunt ingenomen. De epistelen wijzen eerst duidelijk aan, wat aan de beide zienswijzen gemeen is, en daarna spreken zij uit, dat binnen den kring der gerreformeerde bijbelijds plaats is voor beide voorstellingen. Terwijl zij besluiten met de opmerking: »Uwe Commissie meent, dat wanneer Uwe Synode een verklaring in dezen zin kon aangenomen, de vrede der Kerken niet weinig zou bevordert worden, terwijl daaraan een vernieuwing zou kunnen worden toegevoegd om alle harde en ongezonde uitdrukkingen zooveel mogelijk te mijden, en daarin over en weer in liefde te dragen en in de eerste plaats het nog gevestigd te houden op hetgeen tot de stichting en den opbouw der gemeente dienen kan.

Met hartelijke vreugde zal door duizenden deze uitslag worden vernomen. Gevoelens van dankbare waardering jegens deze Commissie van Praedivies (bestaande uit de broeders Prof. Kuyper, Prof. Noordzij, Dr. Klaarhame, Dr. Hoekstra, Dr. Littooy, Dr. Elzinga, Dr. Rijpstra, Dr. Bremmer (in en G. Verhage) niet 't minst jegens haar rapporteur Dr. H. B. Kuyper, zullen vele harten vervullen. Zij heeft zich op kostelijke wijze van haar opdracht gekweten. En in de binnenkomst en in de voorhoven des Heeren zal ootmoedige en innige dank gebracht worden aan onzen trouwen God, die ook thans niet deed naar onze zinnen, maar ons na de diep smartelijke leersetting over den uitslag der verkiezingen een tekenen in goede deed, en ons dringen het nu den beker zijner zaligheid verlostingen.

Op dit oogenblik kan ik nog niets zeggen over de beslissing, welke de Synode nemen zal. Maar op goede gronden mag de verwachting gekoesterd worden, dat de Synode met overgrote meerderheid, misschien wel met alle stemmen, haar zegel zal hechten aan het werk der Broeders.

Werde deze hoop niet beschaamd! En ga er dan door Gods genade van deze beslissing een zegenende invloed uit op heel ons kerkelijk leven! Dat het onderling vertrouwen, de broederlijke liefde, en de heilige vrede tusschen alle broeders van hetzelfde huis terugkeren! En onder onze Kerken zich in 's Heeren Naam met nieuwer opgewektheid en heilige bezieling aan tot uitvoering van de schoone taak, welke haar in ons vaderland en in onze koloniën werd aangewezen!

Niet minder voldaan is de *Wachter*, waarin Da. Bos het volgende schrijft:

»Waar liefde woont gebiedt de Heer zijn regem. Daar woont Hij zelf, daar wordt Zijn heil verkregen. En 't leven tot in eeuwigheid!.

Zoo werd door heel de Synode en door al de toehoorders gezongen, toen met alle stemmen het voorstel over de leergeschieden aangenomen was.

Er was reden tot blijdschap. Op de Synode en in de Kerken door heel het land was groote spanning toen dit punt aan de orde gesteld werd. Ieder begreep, dat een besluit over deze zaak verstrekkende gevolgen kon hebben. Er was groote onvrede over de eigenaardige wijze waarop over sommige leersystemen was geleerd, gepredikt en geschreven, en zeer velen vreesden, dat de Synode onder samenkomsten in kerkelijk verband op den duur onmogelijk gemaakt zou worden een scheuring onvermijdelijk werd.

Wat de Synode zou doen, waar de geschillen ter sprake gebracht waren? Ziedaar de ernstige vraag door allen die meeleefden gedaan. En toen de afgevaardigden naar de Synode bekend waren, was er niet weinig vrees bij hen die slechts tegenwoordig waren. Ook wij waren bezorgd, en hadden daarom liever dat er Deputaten van onderzoek gekozen werden, dan dat — zooals te Middeburg — de berwaren onbehandeld met een votum van vertrouwen terzijde geleegd worden.

Wij zijn echter op verblijdende wijze beschaamd. Wellicht heeft, onder Gods zegen, ook ons blad er iets toe bijgedragen, dat de ernst der kwesties werd verstaan en gevoeld, zodat de Synode ernst van de zaak maakte, en het uiterste beproefde, om een grondslag van leersetting te leggen, waarop — bij verscheidenheid van meeningen — allen zich konden vereenigen met een: »Waar liefde woont!.

Wie gelooven dat de Geest des Heeren op kerkelijke wijze gewerkt heeft in het hart der verzeerde broeders. Het was dan ook voor ieder hoorder duidelijk, dat niet de natuur, maar de genade sprak. In de beslissende oogenblikken hoorden ge geen lange redeneringen; geen pikante dooddoeners, geen luijige, dikwijls beleedigende reizen; geen onbroederlijke verwijzingen. Neen, er heerste stilte; er was nadenken; er gingen verzoeken op tot God, om vrede en eensgezindheid.

En toen aan 't eind op het voorstel der Commissie, waarin groote welwillendheid ademde, de vraag, gedaan werd, of iemand nog iets te zeggen had, Professor Lindboom op zeer bescheiden manier met een paar vragen en berwaren bekwaam, was de Commissie niet alleen aanstands bereid, die in overweging te nemen, maar ook om rond en terlijk te antwoorden op rijne vragen, en de bezwaren uit den weg te ruimen.

Het spreekt wel vanzelf, dat niet allen in bijzonderheden gelijk dachten. Er zal ook wel verscheidenheid van meeningen blijven, gelijk altijd. Dat kan ook niet anders. En dat mag ook niet anders, zal er ontwikkeling zijn in de leer. Doch er zijn hoofdpunten vastgesteld, die al meer en meer loersaakt waren. Er zijn uitspraken gedaan, waaraan allen zich voortaan te houden hebben.

En wanneer nu voortaan slechts de liefde blijft en het vertrouwen in elkaander wordt bevestigd, zal de verdere bespreking van verschillende leersystemen niet verwijderd maar met onderlinge waardering aan den welstand der Kerken en aan de ontwikkeling der Waarheid voor aller bewustzijn dienstbaar worden.

Geve de Heere ons daartoe Zijne genadige voorlichting en besturing!

Een waardeerdend schrijft Da. Reukema in het *Gerreformeerde Volksblad*:

De Generale Synode van Utrecht behoort al tot het verleden. Doordienagidag werd zij door den Voorzitter op de gekerkelijke wijze gesloten. Bijna drie weken heeft zij geduurd, en zeer vele zaken zijn op deze Synode behandeld en afgehandeld geworden.

Wie het levig Agendum, plus het Supplement Agendum dezer Generale Synode, maar even insiet, sal dit terstond willen toegeven.

En 't is z verklaren, de storiolen worden w